

De samenhang tussen sociale fobie en ervaren kritiek voor meisjes en voor jongens

Joyce M. M. Gommans (3208745)

Universiteit Utrecht

Werkveld: Jeugdzorg

Beoordelaren: Quinten Raaijmakers & Bill Hale

Datum: Juni 2009

Samenvatting

Uit eerder onderzoek lijkt er een relatie te bestaan tussen sociale fobie en het ervaren van kritiek in adolescenten. Het doel van deze studie is het onderzoeken van de bidirectionele samenhang tussen de variabelen sociale fobie en ervaren kritiek, en het onderzoeken van de mogelijkheid van een modererende rol van sekse in dit verband. Data zijn verzameld van 333 Nederlandse leerlingen in de eerste, tweede of derde klassen havo/vwo op de middelbare school (45,2% jongens en 54,7% meisjes). De gebruikte vragenlijsten zijn samengesteld uit bestaande betrouwbaar bevonden vragenlijsten. In de analyse wordt gebruik gemaakt van deze meting en een eerdere meting van één jaar geleden. De samenhang tussen sociale fobie in de eerste meting en ervaren kritiek in de tweede meting is voor zowel jongens als meisjes negatief ($p > .05$). De samenhang tussen ervaren kritiek in de eerste meting en sociale fobie in de tweede meting is voor meisjes positief ($p > .05$) en voor jongens negatief ($p < .05$). De hiërarchische regressie laat een modererend effect van sekse zien in de samenhang tussen ervaren kritiek en sociale fobie. Samengevat, dit onderzoek laat zien dat adolescente jongens met een hogere score op ervaren kritiek op de eerste meting minder symptomen van een sociale fobie weergeven in de tweede meting.

De samenhang tussen ervaren kritiek en sociale fobie voor meisjes en voor jongens

Een sociale fobie is één van de veel voorkomende psychiatrische aandoeningen bij jongeren (Kashdan & Herbert, 2001; Keller, 2003). Zo'n 2 tot 3% van de Europese adolescenten zou een sociale fobie hebben (Ranta et al., 2007). Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat opvoeding bij kan dragen aan het ontwikkelen van een sociale fobie (Gallagher & Cartwright-Hatton, 2008; Woodruff-Borden, Morrow, Bourland, & Cambron, 2002). Er bestaan aanwijzingen voor een samenhang tussen een sociale fobie en ervaren kritiek door adolescenten, vanuit ouders. Een sociale fobie zou ertoe kunnen leiden dat mensen meer kritiek ervaren (Spector, Pecknold, & Libman, 2002). Bovendien zou het ervaren van kritiek mensen een onveilig gevoel geven waardoor zij angstiger kunnen worden (Gastel, 2009). Een concreet verband tussen de begrippen sociale fobie en ervaren kritiek lijkt echter nog gebrekkig onderzocht te zijn, evenals de rol die sekse hierin speelt. In dit artikel zal eerst het begrip sociale fobie toegelicht worden. Onder sociale fobie wordt in dit artikel sociale fobie symptomen en sociale angst verstaan. Het volgende begrip dat toegelicht zal worden is ervaren kritiek. In dit artikel zullen het begrip ouderlijke afwijzing en in de Engelstalige literatuur 'criticism' en 'parental rejection' hier ook onder vallen. Bij gebrek aan literatuur over de exacte begrippen wordt er ook gebruik gemaakt van het begrip feedback. Bij zowel sociale fobie als ervaren kritiek zal eveneens gekeken worden naar eventuele verschillen in voorkomen bij zowel jongens als meisjes. Daarna zal er aandacht besteed worden aan de mogelijke samenhang tussen sociale fobie en ervaren kritiek. Bij het bekijken van de samenhang van beide begrippen zal wederom gekeken worden naar de invloed van sekse op deze samenhang.

Sociale fobie staat in de 'DSM-IV-TR' (American Psychiatric Association, 2000) beschreven als het hebben van een constante angst voor sociale situaties waarin een gevoel van schaamte omhoog kan komen. De angst zou lijden tot het vermijden van sociale situaties, of de situaties worden aangegaan met intense angst en stress. Een sociale fobie is één van de meest voorkomende psychiatrische aandoeningen. Zo'n 10% van de bevolking heeft deze stoornis en ondervindt hier hinder van in het leven (Keller, 2003). Als een sociale fobie zich in de adolescentie ontwikkelt, is de kans groot dat de adolescent hier zijn leven lang last van blijft houden. De stoornis komt veel voor bij kinderen en adolescenten maar hier is nog weinig erkenning voor (Beidel et al., 2007; Kashdan & Herbert, 2001). Een sociale fobie ontstaat meestal in de leeftijd van ongeveer 15,5 jaar (Kashdan & Herbert, 2001). Er bestaan

verschillende gedachten over het voorkomen van een sociale fobie bij jongens en meisjes, waar aandacht aan zal worden besteed in deze thesis.

Er bestaan verschillen in de bevindingen over meisjes en jongens en het hebben van een sociale fobie. Uit een aantal onderzoeken blijkt een sociale fobie meer bij meisjes dan bij jongens voor te komen (De Wit et al., 2005; Hale, Raaijmakers, Muris, & Meeus, 2005; Keller, 2003; Muris, Merckelbach, Ollendick, King, & Bogie, 2002). Uit ander onderzoek komt naar voren dat een sociale fobie bij jongens en meisjes net zo veel voorkomt (Bekker & Mens-Verhulst, 2007). Bovendien zijn er beweringen dat er alleen kwantitatieve verschillen en geen kwalitatieve verschillen bestaan tussen jongens en meisjes met een sociale fobie (Garcia-Lopez, Ingles, & Garcia-Fernandez, 2008; Ranta et al., 2007). Hiermee wordt bedoeld dat meisjes meer sociale fobie symptomen rapporteren dan jongens, waardoor er een kwantitatief verschil kan ontstaan. Uit een kwalitatieve analyse bleek dat jongens en meisjes dezelfde sociale angsten kunnen ervaren en dat de sociale angst uitlokkende situaties hetzelfde zijn voor beide seksen. In de inleiding wordt ook het begrip ervaren kritiek genoemd, waar het vervolgens in deze thesis over zal gaan.

De door adolescenten ervaren mate van kritiek vanuit ouders is een 'expressed emotion' (Hale, Raaijmakers, Gerlsma, & Meeus, 2007). Er zijn meerdere vormen van 'expressed emotion' zoals bijvoorbeeld het gebrek aan sociale ondersteuning of ervaren irritatie. De mate van ervaren kritiek door adolescenten blijkt invloed te hebben op het ontwikkelen van psychopathologie bij adolescenten (Hale et al., 2007). Uit onderzoek is gebleken dat het ervaren van 'expressed emotion' een samenhang vertoont met een verminderd sociaal functioneren (McCleary & Sanford, 2002) en angst bij adolescenten (Woodruff-Borden et al., 2002). Ouders met een hoge mate van kritiek naar hun kinderen laten meer negativisme en afgunst zien in vergelijking met ouders die minder kritisch zijn (McCarty, Lau, Valeri, & Weisz, 2004). De vraag is of het ervaren van kritiek verschillend is voor jongens en meisjes.

Ervaren kritiek zou een grotere invloed hebben op meisjes dan op jongens (Akse, Hale III, Engels, Raaijmakers, & Meeus, 2004; Cumberland-Li, 2003). Een verklaring hiervoor is dat meisjes meer dan jongens waarde zouden kunnen hechten aan de waardering van hun ouders. Er is echter weinig onderzoek bekend waarin over een sekseverschil bij adolescenten met betrekking tot ervaren kritiek wordt gesproken. Nu zowel het begrip sociale fobie als het begrip ervaren kritiek toegelicht zijn, kan er gekeken worden naar de samenhang tussen deze begrippen.

De vraag of er een samenhang bestaat tussen de begrippen sociale fobie en ervaren kritiek vloeit voort uit de eerder genoemde literatuur. Daarbij kan gekeken worden of een sociale fobie invloed heeft op ervaren kritiek bij zowel jongens als meisjes. Er zou sprake zijn van een invloed van sociale fobie op ervaren kritiek. Mensen met een sociale fobie zouden langer wachten met het geven van een reactie op stimuli die geassocieerd worden met te verwachten kritiek (Spector, Pecknold, & Libman, 2002). Bovendien zouden de hersenen van mensen met een sociale fobie sterker reageren op negatieve kritiek vergeleken met een gezonde controlegroep (Blair et al., 2008). Mensen met een sociale fobie zouden positieve opmerkingen eerder beoordelen als kritiek (Fogler et al., 2007; Pinto-Gouveia, Castilho, Galhardo, & Cunha, 2006; Spokas, Rodebaugh, & Heimberg, 2007). Er lijken aanwijzingen te zijn dat mensen met een sociale fobie meer kritiek ervaren. Specifiek op adolescenten gericht is er minder relevante literatuur te vinden. Wel wordt gezegd dat de daadwerkelijke kritiek die adolescenten met een sociale fobie krijgen, eerder negatiever opgevat wordt dan in een controlegroepen (Bögels & Zigterman, 2000; Weeks, Heimberg, Rodebaugh, & Norton, 2008). Uit bovenstaande informatie blijkt dat zowel volwassenen als adolescenten met een sociale fobie vaak meer kritiek ervaren. In deze samenhang wordt weinig onderscheid gemaakt tussen jongens en meisjes. Binnen de studie van Weeks en collega's (2008) wordt echter geen verschil tussen jongens en meisjes gevonden bij het rapporteren van de angst voor feedback. Het gaat in dit onderzoek om de angst voor positieve feedback, die mensen met een sociale fobie eerder negatief kunnen opvatten.

Vervolgens kan bekeken worden of ervaren kritiek invloed heeft op een sociale fobie bij zowel jongens als meisjes. Ervaren kritiek zou positief gerelateerd zijn aan de hoeveelheid zorgen die een kind heeft (Brown & Whiteside, 2008), waardoor deze kinderen gevoeliger kunnen zijn voor het ontwikkelen van sociale fobie. De samenhang van ervaren kritiek en sociale fobie bij kinderen is in ander onderzoek eveneens bevestigd (Gastel, Legerstee, & Ferdinand, 2009; Moore, Whaley, & Sigman, 2004). Hierin wordt benoemd dat een hoge mate van kritiek de boodschap aan het kind kan geven dat de wereld niet veilig is en dat hij of zij niet zal worden ondersteund in het ondergaan van de uitdagingen, wat angstige gevoelens kan versterken. Hierin wordt geen onderscheid gemaakt tussen jongens en meisjes. Uit deze informatie lijken mensen die veel kritiek ervaren kwetsbaar te zijn voor het ontwikkelen van een sociale fobie. Wederom kan er gezegd worden dat er een gebrek aan informatie bestaat over verschil of gelijkheid van sekse in dit verband.

In de inleiding zijn de begrippen sociale fobie en ervaren kritiek uitgelegd en er is literatuur ter sprake gekomen waarin verbanden tussen deze begrippen gevonden worden. Er

blijkt een groot gebrek aan longitudinaal onderzoek te zijn, specifiek gericht op adolescenten met een sociale fobie en ervaren kritiek. Hierdoor is er geen duidelijk antwoord voor handen op de onderzoeksvragen. De onderzoeksvragen zullen dan ook gericht zijn op het verkrijgen van een mogelijke bidirectionele samenhang tussen de variabelen sociale fobie en ervaren kritiek. De eerste onderzoeksvraag zal betrekking hebben op welke manier de score op sociale fobie bij de eerste meting samenhangt met de score op ervaren kritiek bij de tweede meting. Vervolgens zal er gekeken worden naar de manier waarop de score op ervaren kritiek bij de eerste meting samenhangt met sociale fobie bij de tweede meting. Als laatste wordt er gekeken of sekse een modererend effect heeft op de eerder genoemde eventuele verbanden.

Gebaseerd op het literatuuronderzoek worden de volgende hypothesen opgesteld. Er wordt een positieve samenhang verwacht tussen sociale fobie in de eerste meting en ervaren kritiek in de tweede meting (Bögels & Zigterman, 2000; Weeks et al., 2008). Bovendien wordt er een positieve samenhang verwacht tussen ervaren kritiek in de eerste meting en sociale fobie in de tweede meting (Brown & Whiteside, 2008; Gastel et al., 2009). Daarbij wordt er een verschil verwacht tussen adolescente jongens en meisjes, waarbij bij meisjes meer symptomen van een sociale fobie (De Wit et al., 2005; Keller, 2003) en het ervaren van kritiek (Cumberland-Li, 2003) wordt gevonden. De bevindingen hierover zijn echter verschillend in het literatuuronderzoek met betrekking tot sociale fobie. Verwacht wordt dat sekse een moderator is in de twee bovengenoemde relaties tussen sociale fobie en ervaren kritiek.

Methoden

Participanten

Bij dit onderzoek gaat het om een heterogene steekproef, waarbij eerste en tweedejaars scholieren van havo/vwo klassen worden benaderd in de eerste meting (ook wel T1 genoemd). Deze scholen zijn random benaderd. In de eerste meting zijn er in totaal 2000 leerlingen geënquêteerd in de leeftijd van 11 tot en met 15 jaar. Deze scholen zijn dit jaar weer benaderd voor de tweede meting (ook wel T2 genoemd), waarbij er 333 leerlingen hebben meegedaan die in de eerste meting ook hebben meegedaan. Hiervan is 45,2% jongen en 54,7% meisje, met in de huidige meting een leeftijd tussen de 12 en de 16 jaar. Deze scholieren bevonden zich tijdens de tweede meting in de tweede en derde klassen havo en vwo. De analyses zullen uitgevoerd worden met deze groep leerlingen.

Onderzoeksinstrumenten

Het eerste begrip wat gemeten wordt om de onderzoeksvragen te beantwoorden is sociale fobie. Om dit begrip te meten wordt gebruik gemaakt van de ‘Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders’ (SCARED), een angstschaal met 38 items (Hale et al., 2005). De SCARED is een zelf rapportage middel dat vijf angststoornis symptomen meet bij kinderen en adolescenten, waarbij in dit onderzoek gebruik wordt gemaakt van de schaal ‘social phobia’. Bij de subschaal sociale fobie gaat het om een duidelijke en aanhoudende angst voor situaties waarin men sociaal moet functioneren of iets moet presteren en waarbij men blootgesteld wordt aan onbekenden of een mogelijk kritische beoordeling door anderen. De subschaal bestaat uit vier items, waarbij de antwoordcategorieën als volgt zijn: 1-bijna nooit, 2-soms, 3-vaak. De interne consistentie van de subschaal sociale fobie is eerder bevonden op .85-.88 cronbach’s alpha (Hale, Raaijmakers, Muris, van Hoof & Meeus, 2008). Binnen dit onderzoek is de cronbach’s alpha op .85 bevonden. Na factor analyse lijken de items op 1 onderliggend construct te laden (totale verklaarde variantie bij de sociale fobie schaal: 68,65; factor ladingen variërend van .82 tot .84). Een voorbeeld van een schaal item is: “Ik voel me nerveus bij mensen die ik niet goed ken”, of “ik ben niet graag bij onbekende mensen”.

Het volgende begrip wat gemeten gaat worden om de onderzoeksvragen te beantwoorden, is ervaren kritiek. Om deze variabele te meten wordt gebruik gemaakt van het instrument ‘Level of Expressed Emotions’ (LEE). De LEE is een instrument dat uit vier schalen bestaat, waarbij in dit onderzoek gebruik wordt gemaakt van de subschaal ervaren kritiek (Hale et al., 2007). Deze subschaal meet de mate van kritiek die adolescenten ervaren van de kant van hun ouders. De subschaal bestaat uit vijf items, waarbij de antwoordcategorieën als volgt zijn: 1-niet waar, 2-soms niet waar, 3-soms waar, 4-waar. De interne consistentie van de subschaal ervaren kritiek is eerder bevonden op 0.73 (Hale et al., 2007), binnen dit onderzoek is de cronbach’s alpha bevonden op .74. Na factor analyse lijken de items op 1 onderliggend construct te laden (totale verklaarde variantie bij de LEE kritiek: 49,66; factor ladingen variërend van .57 tot .78). Een voorbeeld van een schaal item is: “mijn ouders hebben veel kritiek op mij”.

Procedure

Leerlingen die mee hebben gedaan met dit onderzoek hebben een vragenlijst ingevuld op school die ongeveer een lesuur duurt. De vragenlijst is samengesteld uit verschillende betrouwbaar bevonden meetinstrumenten zoals eerder beschreven, waardoor de methode van

dataverzameling verantwoord is voor dit onderzoek. Bij de afname werd eerst in de klas een verbale instructie gegeven over hoe de lijst ingevuld moest worden. Er werd benadrukt welke keuzemogelijkheden de leerlingen hadden en dat ze geen vragen moesten overslaan.

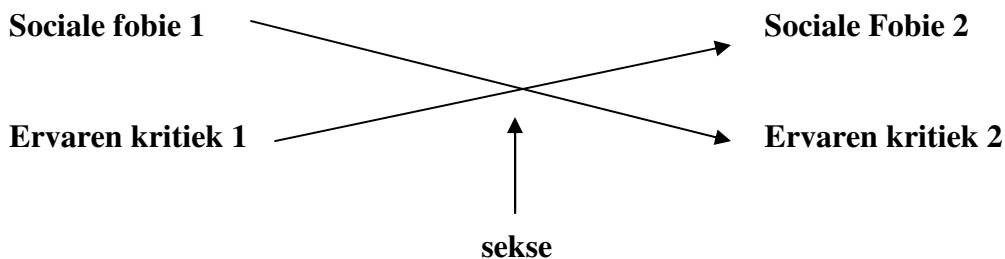
Bovendien werd de leerlingen duidelijk gemaakt dat ze het antwoord moesten kiezen wat het dichtste bij hen staat of het beste bij hen past.

Data analyse

Voor de eerste onderzoeksvraag wordt gekeken of de score op de sociale fobie schaal T1 samenhangt met de score op de ervaren kritiek schaal T2. Vervolgens wordt bekeken of de score op de ervaren kritiek schaal op T1 samenhangt met de score op de sociale fobie schaal in T2. De derde onderzoeksvraag is de vraag of sekse een modererend effect heeft op beide bovenstaande mogelijke verbanden. Hierbij wordt sekse toegevoegd als moderator in twee hiërarchische lineaire regressies.

In een conceptueel model ziet dit er als volgt uit:

Figuur 1:

Figuur 1: Invloed van sociale fobie T1 op ervaren kritiek T2 en invloed van ervaren kritiek T1 op sociale fobie T2, waarbij sekse een moderator is in deze voorspelling.

Resultaten

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn er gegevens nodig van ervaren kritiek, sociale fobie en sekse binnen dit onderzoek. In Tabel 1 staan gegevens van deze variabelen vermeldt.

Tabel 1. *Beschrijvende statistieken voor de variabelen ervaren kritiek en sociale fobie, uitgesplitst naar sekse*

Variabele	N	Min	Max	M	SD
Kritiek T1 jongens	148	1.20	4.00	3.16	0,55
Kritiek T1 meisjes	180	1.40	4.00	3.42	0.52
Sociale fobie T1 jongens	150	1.00	3.00	1.64	0.52
Sociale fobie T1 meisjes	182	1.00	3.00	1.77	0.52
Kritiek T2 jongens	146	1.60	4.00	3.12	0.55
Kritiek T2 meisjes	181	1.60	4.00	3.41	0.51
Sociale fobie T2 jongens	150	1.00	3.00	1.50	0.51
Sociale fobie T2 meisjes	182	1.00	3.00	1.68	0.54

Om de eerste twee onderzoeksvragen te beantwoorden, namelijk de samenhang tussen de begrippen ervaren kritiek en sociale fobie, is er gebruik gemaakt van de Pearson's correlatiecoëfficiënt. Uit de analyse blijkt dat er een significante correlatie bestaat tussen de ervaren kritiek score T1 en de sociale fobie score T2 voor jongens ($r=-.17$; $n=148$). De andere correlaties blijken niet significant (zie Tabel 2).

Tabel 2. *Correlatie wederzijdse samenhang ervaren kritiek en sociale fobie*

Ervaren kritiek T1 jongens	Ervaren kritiek T1 meisjes	Sociale fobie T1 jongens	Sociale fobie T1 meisjes
Ervaren Kritiek T2		-.11	-.07
Sociale Fobie T2	-.17*	.07	

Note * $p < .05$

In de eerste hypothese werd een positieve correlatie verwacht tussen sociale fobie T1 en ervaren kritiek T2, waarbij er een sterker positief verband verwacht werd bij meisjes. Voor zowel jongens als meisjes geldt een negatieve correlatie tussen de score op sociale fobie T1 en ervaren kritiek T2. Voor beide groepen wil dit zeggen hoe hoger de score op sociale fobie op tijdstip één is, des te lager is de score op ervaren kritiek tijdstip twee is. De correlaties zijn echter niet sterk te noemen (variërend van $r=-.07$ tot $r=-.11$) en zijn niet significant.

In de tweede hypothese werd ook een positieve correlatie verwacht tussen ervaren kritiek T1 en sociale fobie T2. Opvallend is dat er een negatieve significante correlatie bestaat voor jongens en een positieve correlatie voor meisjes bij het ervaren van kritiek op T1 en de score op sociale fobie T2. De negatieve correlatie hierbij voor jongens zou zeggen dat hoe hoger iemand scoort op ervaren kritiek in de eerste meting, hoe lager de score op de sociale fobie schaal in de tweede meting. Voor meisjes geldt hoe hoger de score op ervaren kritiek T1 hoe hoger de score op sociale fobie T2, dit verband is echter klein en niet significant.

De derde onderzoeksvraag heeft betrekking op een eventueel modererend effect van sekse op de invloed van sociale fobie T1 op ervaren kritiek T2, en op de invloed van ervaren kritiek T1 op sociale fobie T2. Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden zijn er twee hiërarchische lineaire regressies uitgevoerd. Om deze regressies uit te voeren zijn er gecentreerde scores gemaakt van de onafhankelijke variabele. Hierdoor is het gemiddelde van deze variabele kunstmatig op nul gezet. Verder is van de variabele sekse een dummy gemaakt, waarbij de jongens code 0 krijgen en de meisjes code 1. Bij de uitvoering van de hiërarchische regressie wordt eerst berekend of er een hoofdeffect van sekse aanwezig is. Bij het berekenen van het interactie-effect wordt voor het hoofdeffect van sekse gecorrigeerd.

Als eerste is een hiërarchische lineaire regressie uitgevoerd met als afhankelijke de ervaren kritiek score T2, en als onafhankelijke de sociale fobie score T1. Wat hieruit afgeleid kan worden, is dat sekse een hoofdeffect heeft op de afhankelijke variabele maar dat er geen sprake is van een interactie-effect (zie Tabel 3). De toevoeging van sekse in het model is significant ($\beta = .27$; $t = 5.01$), het interactie-effect echter niet ($\beta = .04$; $t = 0.46$).

Tabel 3. *Hiërarchische regressie sociale fobie T1 op ervaren kritiek T2*

	R square	p-waarde
Csocfob	.00	.34
Dsekse	.08	.00
InteractieDenC	.08	.65

In de volgende hiërarchische lineaire regressie worden de afhankelijke en onafhankelijke omgedraaid. De afhankelijke variabele wordt nu sociale fobie T2 en de onafhankelijke variabele wordt de ervaren kritiek score T1. Nu is de ervaren kritiek score gecentreerd, en wordt er eveneens gebruik gemaakt van de dummy sekse. Er blijkt sprake te

zijn van een interactie-effect (zie Tabel 4). De toevoeging van interactie in het model levert een significante bijdrage op ($\beta = .17$; $t=2.09$).

Tabel 4. *Hiërarchische regressie ervaren kritiek T1 op sociale fobie T2*

	R square	p-waarde
Ckritiek	.00	.95
Dsekse	.03	.00
InteractieDenC	.04	.04

Om te bekijken hoe dit modererend verband eruit ziet voor beide seksen, wordt er apart voor jongens en meisjes een lineaire regressie uitgevoerd met de sociale fobie score T2 als afhankelijke en ervaren kritiek T1 als onafhankelijke variabele (zie Tabel 5).

Tabel 5. *(Hiërarchische regressie) ervaren kritiek T1 op sociale fobie T2 uitgesplitst naar sekse*

	B	SE B	Rsquare	Sig
Jongens	-.16	.08	.03	.04
Meisjes	.07	.08	.00	.35

In deze lineaire regressies valt op dat jongens een wat hogere en significante voorspelling in het model laten zien ($\beta = -.17$) en de meisjes een lagere en niet significante voorspelling laten zien ($\beta = .07$). De score van het ervaren van kritiek T1 bij jongens kan de score op sociale fobie T2 voor een klein gedeelte voorspellen. Opvallend is dat het significante verband bij jongens negatief blijkt te zijn. Hoe meer ervaren kritiek de jongens rapporteren in de eerste meting, hoe lager de score op sociale fobie in de tweede meting. Bij meisjes lijkt de ervaren kritiek positief samen te hangen met de score op sociale fobie, dit verband is echter klein en niet significant.

Discussie

In dit onderzoek is gekeken naar de mogelijke bidirectionele samenhang tussen sociale fobie en ervaren kritiek bij adolescenten gemeten op twee tijdstippen. De onderzoeksvragen hebben betrekking op de samenhang tussen deze begrippen en op een eventueel interactie-

effect van sekse in dit verband. De resultaten van deze onderzoeksvragen zullen nu besproken worden. Eveneens worden de uitkomsten vergeleken met eerder onderzoek.

De eerste onderzoeksvraag die gesteld werd, had betrekking op de samenhang tussen sociale fobie bij de eerste meting en ervaren kritiek bij de tweede meting. Eerder onderzoek toonde aan dat er een samenhang tussen deze twee begrippen gevonden werd bij adolescenten, waarbij er een positief verband werd gevonden (Bögels & Zigterman, 2000; Weeks et al., 2008). Er is in dit verband weinig bekend over verschillen tussen jongens en meisjes. Er is slechts één kleine aanwijzing gevonden dat jongens en meisjes in dit verband geen verschil zouden laten zien, jongens en meisjes zouden net zoveel angst voor feedback rapporteren (Weeks et al., 2008). In dit onderzoek blijkt de samenhang tussen sociale fobie in de eerste meting en ervaren kritiek in de tweede meting voor zowel jongens als meisjes juist negatief te zijn, waarbij geldt hoe hoger de score op sociale fobie tijdstip één, hoe lager de score ervaren kritiek tijdstip twee. Dit verband is echter zwak en niet significant. Dit gevonden verband komt niet overeen met de onderzoeksliteratuur. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de betrokken participanten een andere groep vertegenwoordigen dan de onderzoeksgroep in dit onderzoek. In het onderzoek van Bögels en Zigterman (2002) wordt namelijk gebruik gemaakt van een klinische groep waarin jongeren met een sociale fobie, separatie angststoornis of gegeneraliseerde angststoornis behoren, met een gemiddelde leeftijd van 12 jaar. Deze groep heeft eerder een hoge score op sociale fobie, waardoor de resultaten moeilijk vergelijkbaar zijn. In het onderzoek van Weeks en collega's bedraagt de gemiddelde leeftijd van de onderzochten 18 jaar, waardoor het een oudere onderzoeksgroep is dan deze onderzoeksgroep.

De tweede onderzoeksvraag had betrekking op de samenhang tussen ervaren kritiek op de eerste meting en sociale fobie op de tweede meting. Eerder onderzoek toont een verband aan, waarbij ervaren kritiek sociale fobie kan versterken bij adolescenten (Brown & Whiteside, 2008; Gastel et al., 2009). Er wordt echter geen onderscheid gemaakt tussen jongens en meisjes in dit verband. Uit dit onderzoek blijkt een positief verband te bestaan tussen ervaren kritiek in de eerste meting en sociale fobie in de tweede meting voor meisjes. Dit gevonden verband komt overeen met de literatuur (Brown & Whiteside, 2008; Gastel et al., 2009). Het verband is echter zwak en niet significant. Voor jongens geldt echter een negatief verband tussen ervaren kritiek in de eerste meting en sociale fobie in de tweede meting. Dit wil zeggen hoe meer ervaren kritiek op tijdstip één, hoe minder sociale fobie er gerapporteerd werd op tijdstip twee bij jongens. Het verband is ook niet sterk maar wel significant bevonden. Aan de ene kant komt deze bevinding overeen met de literatuur (Akse

et al., 2004), waarin wordt weergegeven dat meisjes meer dan jongens last zouden hebben van ervaren kritiek. Aan de andere kant is er geen artikel gevonden waarin een negatief verband tussen de begrippen ervaren kritiek en sociale fobie voor jongens naar voren komt, waardoor deze uitkomst moeilijk te toetsen is.

De derde onderzoeksvraag had betrekking op een interactie-effect van sekse in de twee bovengenoemde onderzoeksvragen. Eerder onderzoek toont verschillen in prevalentie van sociale fobie bij meisjes en jongens aan, waarbij meisjes deze stoornis meer dan jongens zouden hebben (De Wit et al., 2005; Keller, 2003). Er zijn ook aanwijzingen voor het in ernstigere mate ervaren van kritiek door meisjes (Cumberland-Li, 2003). Hierdoor werd verondersteld dat beide eerder genoemde verbanden sterker zouden gelden voor meisjes. Als gekeken wordt naar het verband van sociale fobie in de eerste meting en ervaren kritiek in de tweede meting zien we een hoofdeffect van sekse, maar geen interactie-effect. Het gevonden hoofdeffect komt overeen met een aantal gebruikte onderzoeksartikelen, er is een verschil in het voorkomen van sociale fobie (Wit et al., 2005; Keller, 2003) en ervaren kritiek in jongens en meisjes (Cumberland-Li, 2003; Weeks et al., 2008). Sekse blijkt echter geen invloed uit te oefenen op de relatie tussen de sociale fobie in de eerste meting en ervaren kritiek in de tweede meting. Mogelijk is het voorkomen van sociale fobie bij meisjes niet veel meer dan bij jongens, waardoor er niet zulke grote verschillen worden gevonden in het verband tussen sociale fobie in de eerste meting en ervaren kritiek in de tweede meting. De gebruikte literatuur is hierover ook niet eenduidig (Bekker & Mens-Verhulst 2007, Ranta et al., 2007).

Wordt er echter gekeken naar het verband tussen ervaren kritiek in de eerste meting en sociale fobie in de tweede meting wordt zowel een hoofdeffect van sekse als een interactie-effect gevonden. In dit verband blijken jongens een hogere significante voorspelling te laten zien, waarbij hoe hoger de ervaren kritiek in de eerste meting, hoe minder sociale fobie in de tweede meting. Dit verband is zoals eerder genoemd niet overeenkomstig met de onderzoeksliteratuur. Mogelijk ligt hierin een verklaring dat sociale fobie minder vaak bij jongens voor zou komen (Muris et al., 2002), waardoor ervaren kritiek minder invloed heeft op het voldoen aan symptomen van een sociale fobie voor jongens. Het verband is voor meisjes positief, wat overeenkomstig is met de bestudeerde literatuur (De Wit et al., 2005; Cumberland-Li, 2003; Keller, 2003). Meisjes zouden zich kritiek meer aantrekken dan jongens (Cumberland-Li, 2003). Het gevonden verband binnen dit onderzoek is echter niet significant bevonden.

Er zijn enkele beperkingen van dit onderzoek te noemen. Een belangrijke beperking is dat niet alle relevante variabelen zijn meegenomen in het onderzoek. Mogelijke voorbeelden

zijn de persoonlijkheid van de adolescent en de omgevingsfactoren die invloed kunnen hebben op het wel of niet ontwikkelen van een sociale fobie (Kimbrel, 2008). Deze niet meegenomen variabelen kunnen een grote rol hebben gespeeld in het verband tussen de begrippen ervaren kritiek en sociale fobie. Een andere belangrijke beperking is de generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten. Er zijn alleen leerlingen van het havo en vwo betrokken in dit onderzoek, waardoor een grote groep adolescenten is uitgesloten. Ook is er geen gebruik gemaakt van een klinische groep ter vergelijking. Er is in dit onderzoek alleen gebruik gemaakt van zelfrapportage van de adolescenten. Mogelijk wordt er een ander beeld verkregen als er ook een rapportage van ouders of school naast de zelfrapportage gelegd wordt. Bovendien zijn de gevonden resultaten moeilijk te vergelijken met andere resultaten vanwege een gebrek aan onderzoek in dit gebied of gebruik van andere onderzoeksgroepen. De genoemde beperkingen zouden een verklaring kunnen zijn voor de gevonden onderzoeksresultaten in dit onderzoek die niet allemaal overeenkomen met de gebruikte onderzoeksliteratuur.

In de toekomst zouden er meer relevante variabelen in het onderzoek betrokken kunnen worden, zodat er een beter beeld ontstaat op mogelijke beschermende factoren en risicofactoren in de bidirectionele samenhang tussen ervaren kritiek en sociale fobie. Bovendien zou er gebruik moeten worden gemaakt van een bredere onderzoeksgroep, om eventuele verschillen in dit verband voor bijvoorbeeld intelligentie te kunnen corrigeren. Dit zou de generaliseerbaarheid ook kunnen vergroten. Het zou interessant zijn om de rapportage van school of ouders over hun kind naast de zelfbeoordelingvragenlijst te leggen, om een genuanceerder beeld te verkrijgen. Verder onderzoek naar de samenhang tussen ervaren kritiek en sociale fobie wordt daarom aangeraden.

Ondanks de beperkingen van dit onderzoek leveren de uitkomsten een betekenisvol beeld op. De resultaten komen niet allemaal overeen met eerdere onderzoeken, mede omdat sommige resultaten moeilijk te vergelijken zijn vanwege andere onderzoeksgroepen. Het negatieve verband tussen ervaren kritiek en sociale fobie voor jongens is niet in ander onderzoek terug gevonden. Door gebrek aan ander onderzoek en tegenstrijdige resultaten uit de literatuur kunnen de uitkomsten niet als zodanig aannemelijk worden geacht. Door de grootte van de steekproef kunnen de resultaten echter wel betrouwbaar worden geacht. Dit levert interessante nieuwe vragen op voor de toekomst. De samenhang tussen de begrippen sociale fobie en ervaren kritiek zullen nader onderzocht moeten worden om meer duidelijkheid te krijgen over de hypothesen.

Literatuurlijst

- Akse, J., Hale III, W. W., Engels, R. C. M. E., Raaijmakers, Q. A. W., & Meeus, W. H. J. (2004). Personality, perceived parental rejection and problem behavior in adolescence. *Social Psychiatry Epidemiology*, *39*, 980-988.
- American Psychiatric Association (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (4th ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association. Publishing; 2000.
- Beidel, D. C., Turner, S. M., Young, B. J., Ammerman, R. T., Sallee, F. R., & Crosby, L. (2007). *Psychopathology of adolescent social phobia. Journal of Psychopathology and Behaviour Assessment*, *29*, 47-54.
- Bekker, M. H. J., & van Mens-Verhulst, J. (2007). Anxiety disorders: Sex differences in prevalence, degree, and background, but gender neutral treatment. *Gender Medicine*, *4*, 178-193.
- Bögels, M., & Zigterman, D. (2000). Dysfunctional cognitions in children with social phobia, separation anxiety disorder, and generalized anxiety disorder. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *28*, 205-211.
- Blair, K., Geraci, M., Devido, J., McCaffrey, D., Chen, G., Vythilingam, M., et al. (2008). Neural response to self- and other referential praise and criticism in generalized social phobia. *Archives of General Psychiatry*, *65*, 1176-1184
- Brown, A. M., & Whiteside, S. P. (2008). Relations among perceived parental rearing behaviors, attachment style, and worry in anxious children. *Anxiety Disorders*, *22*, 263- 272.
- DeWit, D. J., Chandler-Coutts, M., Offord, D. R., King, G., McDougall, J., & Specht, J. (2005). Gender differences in the effects of family adversity on the risk of onset of DSM-III-R social phobia. *Anxiety Disorder*, *19*, 479-502.
- Fogler, J. M., Tompson, M. C., Steketee, G., & Hofmann, S. G. (2007). Influence of expressed emotion and perceived criticism on cognitive-behavioral therapy for social phobia. *Behaviour Research and Therapy*, *45*, 235-249.
- Gallagher, B., & Cartwright-Hatton, S. (2008). The relationship between parenting factors and trait anxiety: Mediating role of cognitive errors and metacognition. *Journal of Anxiety Disorders*, *22*, 722-733.
- Gar, N. S., & Hudson, J. L. (2008). An examination of the interactions between mothers and children with anxiety disorders. *Behaviour Research and Therapy*, *46*, 1266-1274.

- Garcia-Lopez, L. J., Ingles, C. J., & Garcia-Fernandez (2008). Exploring the relevance of gender and age differences in the assessment of social fears in adolescence. *Social Behaviour and Personality*, 36, 385-390.
- Gastel, van, W., Legerstee, J. S., & Ferdinand, 2009. The role of perceived parenting in familial aggregation of anxiety disorders in children. *Journal of Anxiety Disorders*, 23, 46-53.
- Hale, W. H. III, Raaijmakers, Q. A. W., Gerlsma, C., & Meeus, W. (2007). Does the level of Expressed Emotion (LEE) questionnaire have the same factor structure for adolescents as it has for adults? *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 42, 215-220.
- Hale, W.W. III, Raaijmakers, Q., Muris, P., & Meeus, W. (2005). Psychometric properties of the Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders in the general adolescent population. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 44, 283-290.
- Hale, W. H. III, Raaijmakers, Q. A. W., Muris, P., van Hoof, A., & Meeus, W. (2008). Developmental trajectories of adolescent anxiety disorder symptoms: A five year prospective community study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 47, 556-564.
- Kashdan, T. B., & Herbert, J. D. (2001). Social anxiety disorder in childhood and adolescence: current status and future directions. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 4, 37-61.
- Keller, M. B. (2003). The lifelong course of social anxiety disorder: a clinical perspective. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 108, 85-94.
- Kimbrel, N. A. (2008). A model of the development and maintenance of generalized social phobia. *Clinical Psychology Review*, 28, 592-612.
- McCarty, C. A., Lau, A. S., Valeri, S. M., & Weisz, J. R. (2004). Parent-child interactions in relation to critical and emotionally overinvolved expressed emotion (EE): Is EE a proxy for behaviour? *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32, 83-93.
- McCleary, L., & Sanford, M. (2002). Parental expressed emotion in depressed adolescents: prediction of clinical course and relationship to comorbid disorders and social functioning. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43, 587-595.
- Moore, P. S., Whaley, S. E., & Sigman, M. (2004). Interactions between mothers and children: impacts of maternal and child anxiety. *Journal of Abnormal Psychology*, 113, 471-476.

- Muris, P., Merckelbach, H., Ollendick, T., King, N., & Bogie, N. Three traditional and three new childhood anxiety questionnaires: their reliability and validity in a normal adolescent sample. *Behavior Research Therapy*, 40, 735-772.
- Ranta, K., Kaltiala-Heino, R., Koivisto, A., Tuomisto, M. T., Pelkonen, M., & Marttunen, M. (2007). Age and gender differences in social anxiety symptoms during adolescence: The social phobia inventory (SPIN) as a measure. *Psychiatry Research*, 153, 261-270.
- Pinto-Gouveia, J. Castilho, P., Galhardo, A., & Cunha, M. (2006). Early maladaptive schemas and social phobia. *Cognitive Therapy Research*, 30, 571-584.
- Spector, I. P., Pecknold, J. C., & Libman, E (2002). Selective attentional bias related to the noticeability aspect of anxiety symptoms in generalized social phobia. *Anxiety Disorders*, 17, 517-531.
- Spokas, M. E., Rodebaugh, T. L., & Heimberg, R. G. (2007). Cognitive biases in social phobia. *Psychiatry*, 6, 204-210.
- Weeks, J. W., Heimberg, R. G., Rodebaugh, T. L., & Norton, P. J. (2008). Exploring the relationship between fear of positive evaluation and social anxiety. *Journal of Anxiety Disorders*, 22, 386-400.
- Woodruff-Borden, J., Morrow, C., Bourland, S., & Cambron, S. (2002). The behaviour of anxious parents: Examining mechanisms of transmission of anxiety from parent to child. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 31, 364-374.

Abstract

In earlier research there seems to be a relation between social phobia and perceived criticism in adolescence. The aim of this study is to examine the bidirectional association between the constructs social phobia and perceived criticism, and to examine the probability of a moderating role of gender in this association. Data has been collected from 333 Dutch adolescents in high school, attending the first, second and third grade (45,2% boys and 54,7% girls). The used questionnaires have been constituted from existing, approved tests. Within this analysis this measurement is used and an earlier measure one year ago. The association between social phobia in the first measurement and perceived criticism in the second measurement is negative ($p > .05$) for boys and girls. The association between perceived criticism in the first measurement and social phobia in the second measurement is positive for girls ($p > .05$) and negative for boys ($p < .05$). Hierarchical regression analysis shows a moderating effect of gender in the association between perceived criticism and social phobia. In summary, this study shows that adolescent boys with perceived criticism on an earlier measurement appear to report less symptoms of social phobia in this measurement.